

Acta oeconomica N° 8

“Economic theory and practise in present time and in the future”
“Ekonomická teória a prax – dnes a zajtra”

SECTION III - SEKCIA III

“Scientific knowledge of a man as a factor of effectiveness in
economic life”
“Poznatky vied o človeku ako faktor efektívnosti ekonomickej praxe”

Banská Bystrica 2002
Slovakia

9 788080 555931

ISBN 80-8055-593-1

**„Economic theory and practise in present time and in the future“
„Ekonomická teória a prax - dnes a zajtra“**

SECTION III - SEKCIA III

**“Scientific knowledge of a man as a factor of effectiveness
in economic life”
“Poznatky vied o človeku ako faktor efektívnosti ekonomickej praxe”**

**Banská Bystrica 2002
Slovakia**

Autori príspevkov

Peter Badura, Viktória Dolinská, Bohumil Fiala, Ľudovít Hajduk, Eva Hudecová, Ivan Chorvát, Darja Jarošová, Katarína Jasaňová, Marian Kika, Rudolf Kohoutek, Helena Kolibová, Juraj Kollár, Alžbeta Kucharčíková, Vojtech Malátek, Marta Martincová, Miriam Martinkovičová, Eva Miháliková, Milan Mikulaščík, Jozef Mládek, Jitka Oravcová, Karel Ouroda, Anna Remišová, Mária Seková, Dagmar Scherzerová, Nora Štangová, Milan Šulek, Anna Trubanová, Miroslav Tuma, Radka Vaničková, Milota Vetráková, Ján Lukáč Veverka, Jolana Volejníková

Redakčná rada

doc. Ing. František Lipták, DrSc.

doc. Ing. Mária Uramová, PhD.

Vedecký redaktor

prof. Ing. Juraj Nemec, CSc.

Výkonný redaktor

Zuzana Kramárová

Lenka Pašková

Recenzenti

doc. PhDr. Milan Šulek, CSc.

prof. PhDr. Ján Lukáč Veverka, PhD.

ISBN 80-8055-593-1

Personn
human
Peter Ba

Kultúrn
Viktória

Diskrimi
Bohumil

Spravodli
Ľudovít H

Právo na
Eva Hudec

Širší konte
Ivan Chorv

K etickým
Darja Jaroš

Ľudský kap
Katarína Jas

Prozákazní
Marian Kika

Vzdělání pr
Helena Kolib

Prvé skúsen
na Ekonomíc
Juraj Kollár

K psychologi
Rudolf Kohou

Education as
Alžbeta Kucha

Evaluace kari
hodnocení efel
Vojtěch Maláte

Ľudský kapitál
Marta Martincová

OBSAH

Personnel information system as an assumption of effective human resource management in organization Peter Badura, Mária Seková	1
Kultúrne dimenzie medzinárodných vzťahov Viktória Dolinská	6
Diskriminace některé části populace jako významný problém politiky trhu práce Bohumil Fiala	9
Spravodlivé a nespravodlivé v kontexte Aristotelovej teórie stredú Ľudovít Hajduk	15
Právo na ochranu zamestnanca pri platobnej neschopnosti zamestnávateľa Eva Hudecová	20
Širší kontext univerzitného vzdelávania a fenomén spotreby v ekonomickej sociológii Ivan Chorvát	23
K etickým problémům ve zdravotnických službách Darja Jarošová	28
Ľudský kapitál a jeho význam v rozvoji ľudskej spoločnosti Katarína Jasaňová	31
Prozákaznícka orientácia v personálnom manažmente Marian Kika	34
Vzdělání pro 21. století Helena Kolíbová	37
Prvé skúsenosti z uplatňovania zákona o slobode informácií na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela Juraj Kollár	41
K psychologickému poradenství při výběru pracovníků do některých profesí Rudolf Kohoutek, Karel Ouroda	44
Education as form of investment in human capital Alžbeta Kucharčíková	48
Evaluace kariérového poradenství pro vysokoškoláky jako analýza hodnocení efektivity poradenského procesu Vojtěch Malátek, Dagmar Scherrerová	52
Ľudský kapitál – faktor ekonomického rastu Marta Martincová	58

Súčasný trendy vývoja hodnotovej orientácie vysokoškolských študentov Miriam Martinkovičová	62	PERSONNEL
Jsou ženy v manažerských funkcích diskriminovány? Milan Mikuláščík	67	
Demographic changes and socioeconomical development in Slovakia Jozef Mládek	72	<i>Abstract</i> The human resource management.
Manažérske kompetencie, spôsobilosti, zručnosti Jitka Oravcová	76	importance of information system management.
Význam etiky v ekonomickej praxi Anna Remišová	82	It is mostly the system that gains the benefit.
Zmena vo vývoji organizácie a postoj človeka k nej Nora Štangová, Eva Mihaliková	87	The aim of this Slovak organization results display the entire system of management.
Pozícia vysokoškolského vzdelávania pri formovaní profesionej etiky budúcich manažérov a zamestnancov verejnej správy Milan Šulek	91	Introduction The existence of the system and for necessary prerequisites of provided by a system regard to labour operational changes information management synthetic record requirements, system completed by a system executed directly research of the system. The system concept number with regard development of personnel activities.
Vedenie tímu - súčasť prípravy budúcich manažérov Anna Trubanová	96	
Philosophie der Bildung in der Gegenüberstellung mit der Wirtschaftlichen Wirklichkeit Miroslav Tuma	99	
Postavení hospodářské etiky při tvorbě podnikových strategií v ČR Radka Vaničková	105	
Ľudské zdroje ako faktor rozvoja organizácie Milota Vetráková	111	
Človek a jeho viera v ekonomickom kontexte Ján Lukáč Veverka	116	
Etika – praktická filozofie v ekonomické praxi Jolana Volejníková	120	Personnel information employees, became applicants, preliminary and evaluation of possibility to exist comparison with the system. The system enables individual orientation process. The system is also and the storing of

ĽUDSKÝ KAPITÁL A JEHO VÝZNAM V ROZVOJI ĽUDSKEJ SPOLOČNOSTI

Katarína Jasaňová *

Abstract

Human capital is a terminative factor that affects a degree of development of countries. It determines typing of the countries according to a level of economic development. Thus it is important and more and more actual doing a research in human capital field and to emphasize its importance in human society development. This was an aim of our paper.

V ekonómii sa zvyčajne aktíva, ktoré v budúcnosti prinesú dôchodok, označujú ako kapitál. V minulosti sa za kapitál považovali spravidla peňažné prostriedky (úspory v bankách, cenné papiere) alebo fyzické prostriedky (napr. stroje, zariadenia, budovy). Podstatou kapitálu je to, že ide o výrobný faktor, ktorý je sám vyrábaný. Existuje však aj iný druh kapitálu, ktorý, hoci je menej hmotný než fyzický kapitál, je pre ekonomiku práve tak dôležitý. Označujeme ho ako ľudský kapitál. Vedomosti, návyky a schopnosti človeka sa začali pokladať za osobitnú formu kapitálu, pretože ich získanie a rozvoj sú časovo náročné a vyžadujú značné materiálové zdroje. Ľudia investujú do rozvoja a zlepšenia svojich schopností takým spôsobom, že vynaložia peňažné prostriedky a čas, aby dosiahli určité vzdelanie, resp. iným spôsobom zvýšili svoj zárobkový potenciál a disponibilný dôchodok v budúcnosti.

Ľudský kapitál sa v čase mení a vyvíja. Preto všetky náklady spojené s jeho zvyšovaním, či s predĺžením jeho fungovania sa pokladajú za ľudské investície. Ich najdôležitejšími formami sú vzdelanie, odborná príprava, zdravotníctvo, získavanie informácií o cenách a dôchodkoch, migrácia, rodenie a výchova detí atď. Pojem investícia v súvislosti s tvorbou ľudského kapitálu zdôrazňuje, že výdavky, ktoré sa na tvorbu ľudského kapitálu vynakladajú, prinesú, na rozdiel od spotreby prinášajúcej okamžité uspokojenie, dôchodok až v budúcnosti. Napr. výdavky na vzdelanie majú charakter investície, pretože prispievajú k rastu outputu v budúcnosti. Existuje aj určitá závislosť medzi vekom človeka a mierou investícií do formovania ľudského kapitálu. S pribúdajúcim vekom sa znižujú investície do formovania ľudského kapitálu, pretože sa zvyčajne znižuje pravdepodobnosť ich návratnosti.

Ako uvádza G. S. Becker, ak sa štát chce stať úspešným, musí pritiahnuť investície, vytvoriť nové bohatstvo a nové pracovné miesta. Nedosiahne to však inak než s pomocou kvalifikovanej pracovnej sily – teda s pomocou takých zamestnancov, ktorí sú vysoko vzdelaní a vyškolení a ktorí disponujú všetkými najmodernejšími znalosťami. Práve pracovná sila je v ekonomike hlavným tvorcom pridanej hodnoty. Ľudský kapitál je zároveň určujúci faktor, ktorý ovplyvňuje úroveň rozvoja krajín a určuje ich zaradenie z hľadiska úrovne ekonomického rozvoja. Nemožno ho degradovať, pretože hrá kľúčovú úlohu v ekonomickom raste. Kvalita ľudského kapitálu mladých ľudí a pracujúcich sa stáva základným pilierom ekonomického rozvoja krajiny¹. Preto je nevyhnutné a čoraz aktuálnejšie venovať sa skúmaniu problematiky ľudského kapitálu a zdôvodneniu jeho rastúceho významu v rozvoji ľudskej spoločnosti, čo je i cieľom v príspevku.

Vo všeobecnosti pod pojmom ľudský kapitál rozumieme súhrn výrobných kvalít a charakteristík pracovníka. Ľudský kapitál, ako ho vymedzuje väčšina ekonómov a aj sociológov, tvoria všetky vrodené a získané schopnosti, vedomosti, návyky, motivácie a energie, ktorými ľudia disponujú a ktoré v priebehu určitého obdobia môžu využívať na výrobu tovaru a služieb.² Hoci existuje

* Ing. Katarína Jasaňová, Univerzita Mateja Bela v B. Bystrici, SR, jasanova@ef.umb.sk

¹ Becker, G. S.: O vzdelání a lidském kapitálu. In: Politická ekonomie. 1995.

² Iša, J.: Gary Stanley Becker a ľudský kapitál. In: Ekonomický časopis. Roč. 41. 1993.

množstvo ďalších teoretických vymedzení tohto pojmu, my sa v príspevku budeme pridržať tejto definície, bude pre nás východiskovou.

Vážne a rozsiahle zmeny, ktoré sprevádzajú 21. storočie, sa týkajú hlavne ponímania ľudského faktora, informácií a komunikácie v súvislosti s prechodom k informačnej spoločnosti.³ Neustále vznikajú nové médiá pre medziľudskú komunikáciu (interaktívne multimédiá⁴, internet), mení sa význam počítača ako nástroja pre komunikáciu. Dnes, viac ako kedykoľvek predtým, potrebujeme na riadenie ekonomických procesov mať dostatok včasných, presných a spoľahlivých informácií. Výmena informácií a komunikácia získava na význame a technicky sa stále zdokonaľuje v rýchlosti a kvalite, čo sa odráža v zmene postavenia jednotlivca v spoločnosti. Nové storočie je považované za znovuzrodenie jednotlivca, slobody jeho konania i myslenia, práva na slobodu voľby a zodpovednosti za seba samého. Občania budú aktívnejší a zodpovednejší za svoj život, jeho kvalitu, úroveň vzdelania a spoločenskej angažovanosti. V súvislosti s tým neustále rastie aj úloha a význam ľudského kapitálu. Rozvoj spoločnosti bude smerovať k vytváraniu priestoru pre "zveľaďovanie" ľudského faktora. Cieľom bude pripravenosť jednotlivca na permanentné zmeny, vysoká adaptabilita na nové podmienky a situácie, keďže zmena bude súčasťou života v 21. storočí. Občan bude musieť byť uvedomelý, zodpovedný a schopný si sám určiť spôsob uspokojovania svojich potrieb. Na to nevyhnutne potrebuje mať prístup k informáciám.

Všetky tieto procesy umožnia vznik novej ekonomiky založenej na sieťovom prepojení ľudskej inteligencie. Označuje sa ako digitálna ekonomika. V samom jadre všetkých týchto zmien sa nachádza "informačná diaľnica" (anglicky information highway, I-way). Je postavená na modeli siete internet, je to obrovská a neustále rastúca sieť sietí.⁵ Vek sieťovej inteligencie je vekom veľkých nádejí a príležitostí, aké si dnes ani nedokážeme predstaviť. Jeho základom je nielen sieťové prepojenie technológií, ale najmä technológiami podporované sieťové prepojenie ľudí, ktorí prostredníctvom sietí dokážu spojiť svoju inteligenciu, vedomosti a kreativitu. Nová ekonomika je kvalifikovanou ekonomikou (ekonomikou znalostí), na všetky druhy tovarov sa aplikuje čím ďalej väčšie množstvo ľudských poznatkov⁶. Oveľa väčší podiel pridanej hodnoty ako ľudské svaly budú vytvárať ľudské mozgy, vo všetkých sektoroch národného hospodárstva narastá podiel kvalifikovanej práce. Najcennejším "výrobným" prostriedkom sa stáva intelektuálny kapitál, mozgy kvalifikovaných pracovníkov a ich schopnosť inovácií.⁷ Dominantnou konkurenčnou zbraňou sa stáva vzdelanosť a kvalifikácia pracovných síl. Podstatným spôsobom sa líši tiež povaha práce a požiadavky na pracovnú silu. Vzdelávacie aktivity prechádzajú postupne zo škôl a zrazu prebiehajú i vo sfére zábavy, v podnikoch, úradoch i domovoch.

Digitálna ekonomika je orientovaná na inovácie- určujú smer všetkých aspektov ekonomického a sociálneho života. Hlavným zdrojom nových hodnôt je ľudská predstavivosť. Je preto dôležité vytvorenie takého vzdelávacieho systému, ktorý študentov nielen učí, ale tiež ich motivuje a učí ich ďalej sa učiť, byť kreatívny, nie iba vstrebávať prijímané informácie. Budúcnosť novej ekonomiky spočíva v dopĺňaní myšlienok do existujúcich produktov a v realizácii nových myšlienok v nových produktoch. Obohacovanie produktov o myšlienky, nápady a inteligenciu bude predstavovať hlavný spôsob tvorby bohatstva. Významnú, ak nie rozhodujúcu úlohu v celom tomto procese zohráva človek, ľudský faktor, ľudský kapitál.

³ Najjednoduchšia definícia informačnej spoločnosti ju poníma ako spoločnosť založenú na informáciách, poznatkoch a znalostiach, ich výmene a praktickej aplikácii, na využití vzdelania ľudí.

⁴ Interaktívny multimediálny priemysel predstavuje zhruba 10% amerického hrubého domáceho produktu. Už dnes sa viac Američanov venuje výrobe počítačov ako výrobe automobilov a viac ich pracuje v odbore spracovania dát ako v rafinériách a petrolejárskom priemysle.

⁵ Podobne ako klasická diaľničná sieť a rozvody elektriny tvorili infraštruktúru industriálnej ekonomiky, informačné siete tvoria infraštruktúru novej ekonomiky.

⁶ V USA už dnes tvorí kvalifikovaná pracovná sila 60% zamestnancov a 8 nových pracovných miest z desiatich sa nachádza v segmentoch ekonomiky náročných na informácie a ich spracovanie.

⁷ Spracované podľa Tapscott, D. 1999. Digitální ekonomika. Naděje a hrozby věku informační společnosti. Brno: Computer Press, 1999. 324 s.; s. 43-72.

Nová ek
popredu.
činností.
sa už nebi
produktu,
parametra
starostlivo

Tabuľka 1: F

Vyrobi
Konstrukté mo
Konstrukč
Všet
Návod

Prameň: TAPSC
Press, 1999. s. 1

Vek sieťovej
nášho podnik
prichádza, č
zvládnut? V j

- Ako bude
- Prechod k
- Vytvorenia
- "informačr
- "informačr
- Ako dopad
- ženami, sta
- väčšinou a
- robotníkmi,
- Aký dopad
- vytvoreniu i
- Ako nové
- nebezpečens

Hoci je teda dig
hrozby a riziká.
budúcnosť. Isté
zohrávať význam

Kľúčové slová:]

Literatúra:

1. Iša, J.: Gary S
2. Sládková, E.:
roč. 43. 1995.

eme pridržať tejto

nímania ľudského
očnosti.³ Neustále
internet), mení sa
dtým, potrebujeme
livých informácií.
onaľuje v rýchlosti
ošie je považované
slobodu voľby a
život, jeho kvalitu,
aj úloha a význam
re "zveľaďovanie"
š zmeny, vysoká
21. storočí. Občan
okojovania svojich

prepojení ľudskej
a týchto zmien sa
stavená na modeli
ligencie je vekom
ákladom je nielen
epojenie ľudí, ktorí
Nová ekonomika je
aplikuje čím ďalej
ľudskej svaly budú
a narastá podiel
ilny kapitál, mozgy
enčnou zbraňou sa
iež povaha práce a
a zrazu prebiehajú

vy ekonomického a
. Je preto dôležité
i motivuje a učí ich
ť novej ekonomiky
vých myšlienok v
inteligenciu bude
lohu v celom tomto

máciach,

produktu. Už dnes
ore spracovania dát

nomiky, informačné

niest z desiatich

polečnosti.

Nová ekonomika je globálnou ekonomikou, pre vedenie firiem je o to dôležitejšie byť naozaj popredu. Globalizácia prináša nové technológie, ktoré umožňujú globálne uskutočňovanie všetkých činností. Je potrebné sa pripraviť aj na skutočnosť, že úspešnosť ekonomiky a vyspelosť spoločnosti sa už nebude merať relatívne jednoduchými kvantitatívnymi ukazovateľmi (rast hrubého domáceho produktu, miera inflácie, deficit platobnej bilancie atď.), ale komplexnejšími kvalitatívnymi parametrami ako je kvalita života (meraná prístupom k informáciám, vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti, rozsahom a kvalitou trávenia voľného času a pod.).

Tabuľka 1: Popis zmien, ktoré so sebou prináša digitálna ekonomika (na príklade výroby lietadiel)

KLASICKÁ EKONOMIKA	NOVÁ EKONOMIKA
Vyrobíme lietadlo a dodáme ho zákazníkovi.	Zákazník sa zúčastňuje priamo procesu návrhu lietadla.
Konstruktéri zostavujú klasické, papierové výkresy a modely lietadiel v skutočnej veľkosti.	Konstruktčný návrh prebieha bez papierov a bez modelov.
Konstrukčné chyby sa zisťujú v testovacích letoch.	Chyby sa odstraňujú pomocou počítačovej simulácie.
Všetky pracovné funkcie sú oddelené.	Konstrukciu i výrobu lietadiel riadia pracovné tímy.
Návody k údržbe sa píšu až ako posledné.	Mechanici spolupracujú na celom vývoji.

Prameň: TAPSCOTT, D. 1999. Digitálna ekonomika. Naděje a hrozby věku, informační společnosti. Brno: Computer Press, 1999. s. 146.

Vek sieťovej inteligencie je ale tiež vekom potenciálnych hrozieb. Nové médiá menia spôsoby nášho podnikania, práce, vzdelávania, zábavy a dokonca aj myslenia. Zákonite sa teda pýtame: čo prichádza, čo môžeme očakávať a ako budú podniky a celá spoločnosť schopné tento prechod zvládnuť? V jeho priebehu budeme postavení pred nasledujúce otázky:

- Ako bude možné v digitálnej ekonomike zaistiť ochranu súkromia?
- Prechod k novej ekonomike môže vyústiť do rozdelenia spoločnosti na dve vrstvy, do vytvorenia triedy "informačne bohatých", ktorí môžu komunikovať s celým svetom a "informačne chudobných", ktorí komunikovať nemôžu. Ako sa teda vysporiadať s týmto tzv. "informačným apartheidom"?
- Ako dopadnú ostatné spoločenské rozdiely, teda medzi vzdelanými a nevzdelanými, mužmi a ženami, starými a mladými, medzi malými mestami, vidiekom a veľkomestami, medzi bielou väčšinou a farebnou menšinou, medzi kvalifikovanými profesionálmi a nekvalifikovanými robotníkmi, medzi vyspelým a rozvojovým svetom? Budú sa aj naďalej prehľbovať?
- Aký dopad bude mať digitálna ekonomika na celkovú kvalitu života? Povedie práca na diaľku k vytvoreniu nových, flexibilných, príjemných pracovných prostredí?
- Ako nové médiá ovplyvnia rodinu a rodinné vzťahy? Neprináša nová doba určité nebezpečenstvá tiež v tejto oblasti?

Hoci je teda digitálna ekonomika vekom veľkých príležitostí a nádejí, prináša so sebou aj určité hrozby a riziká. Aké veľké budú a do akej miery ovplyvnia náš život, to pravdepodobne ukáže až budúcnosť. Isté a nesporné však už teraz je, že v nej človek a aj ľudský kapitál ako taký bude zohrávať významnú úlohu.

Kľúčové slová: Ľudský kapitál, informačná spoločnosť, digitálna ekonomika.

Literatúra:

1. Iša, J.: Gary Stanley Becker a ľudský kapitál. In: Ekonomický časopis, roč. 41. 1993.
2. Sládková, E.: Význam ľudského kapitálu v transformačnom procese. In: Ekonomický časopis, roč. 43. 1995.

Názov: Acta oeconomica N° 8
Náklad: 55 výtlačkov
Formát: B5
Rozsah: 125 strán
Vydala: Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Tlač: Bratia Sabovci, s.r.o. Zvolen
ISBN 80-8055-593-1